

ФАКТОРИ ТА МОДЕЛІ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ

Петкова Л.О., д.е.н., професор завідувач кафедри
Черкаський державний технологічний університет

Посилення дезінтеграційних процесів у глобальній економіці актуалізує дослідження їх об'єктивності, причин та перспектив. Переважна більшість сучасних інтеграційних теорій трактує «інтеграцію» та «дезінтеграцію» як взаємозалежні та протилежно спрямовані складові економічного розвитку.

Теорія міжнародної економічної дезінтеграції недостатньо розроблена, що обумовлено, в числі інших причин, домінуванням інтеграційних процесів в світовій економіці останні два десятиліття. Достатньо відома та цитована типологія моделей дезінтеграції А. Лібмана та Б. Хейфеца, що базується на двох параметрах – порівняння ролі процесів «зверху» і «знизу» в дезінтеграції та швидкості перебігу цього процесу [1]. За такими ознаками виокремлюються конфліктна, шокова, стагнуюча та дивергентна моделі дезінтеграції. Зазначений підхід бере до уваги, передусім, економічні складові дезінтеграційних процесів, закономірності фрагментації економічного простору, тоді як за теперішніх умов вагомішими можуть стати політичні, соціальні тощо.

Дві моделі міжнародної економічної дезінтеграції виокремлює С.О.Якубовський [2]. Це – дезінтеграція, що виникла в результаті конфлікту інтересів, у випадку, коли перестали діяти причини, згідно яких була створена система; та латентна дезінтеграція, що характеризується тривалим періодом протікання, може виникати як наслідок поєднання країн з різними сценаріями інтеграції, або у випадку з'єднання країн, які відрізняються одна від одної за різними параметрами.

До числа факторів, що мають дезінтеграційний потенціал на рівні глобальної економіки, належать зростаюча диференціація доходів та можливостей як в розрізі окремих країн, так і всередині них; розвиток глобальних комунікаційних технологій, що сприяють миттєвому поширенню інформації та активізують не лише конструктивні дії в контексті глобального руху факторів виробництва, але здатні посилити радикалізм і нетерпимість.

Причини міжнародної економічної дезінтеграції, на наш погляд, закономірно впливають із тих обмежень інтеграційних процесів, що набувають посиленого значення з поглибленням останніх. В числі

найбільш вагомих викликів сучасного світогосподарського розвитку, що провокують дезінтеграційні тенденції – глобалізація світових ринків та технологічна трансформація. Єдиний глобальний ринок факторів виробництва, а саме – праці та капіталу, забезпечив можливість високих темпів економічного зростання в країнах, де спостерігався надлишок відповідних дешевих ресурсів. Разом з тим, в результаті глобальної конкуренції витрат, нагромадились асиметрії між країнами, регіонами, а також – всередині країн, навіть провідних. Так, дослідження демонструють, що ті галузі розвинутих країн, які залучені до міжнародної торгівлі, самі по собі не створюють нові робочі місця вже упродовж 20 років [3]. Одночасно, зростання зайнятості можливе лише у секторах, які не представлені на світовому ринку, і де багаторазово посилюється конкуренція із звільненими працівниками інших галузей. Перспективи країн у глобальній конкуренції визначаються, таким чином, не просто володінням інноваційними, технологічними перевагами, але спроможністю їх безперервної генерації.

Сучасне та майбутнє глобальної конкуренції, а значить, перспективи інтеграційних та дезінтеграційних процесів, визначають актуальні тенденції – автоматизація, розвиток цифрових технологій, використання штучного інтелекту тощо. Очевидно, що при більш рівномірному розподілі позитивних ефектів глобального економічного розвитку між країнами і людьми, дія факторів дезінтеграції буде зменшуватись.

Реалізація політики дезінтеграції на прикладі Brexit в ЄС дозволить більш зважено і прагматично оцінювати потенціал регіональної економічної інтеграції. Необхідною умовою її довгостроковості та ефективності залишається повне врахування інтересів учасників. Напевно, настав час відмовитись від універсальних інтеграційних моделей. Кожне регіональне об'єднання має право на унікальність, що може бути реалізованою в моделях різношвидкісної інтеграції.

Окремо варто зазначити актуальність іншого тренду міжнародного розвитку XXI ст. Мова йде про дезінтеграцію, обумовлену тривалою, часто багатовіковою історією розбудови власної державності. За таких обставин економічні фактори дезінтеграції набувають другорядного значення.

Література

1. Либман А.М., Хейфец Б.А. Модели экономической дезинтеграции. Интеграция и дезинтеграция // Евразийская экономическая интеграция, №2 (11), май 2011, С. 4-18.
2. Якубовський С.О. Процеси економічної дезінтеграції та їх моделювання // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Харків : Серія «Економічні науки». Том XV. №2. 2012, С. 3-8.

3. New World Order. Labor, Capital, and Ideas in the Power Law Economy/
By E. Brynjolfsson, A. McAfee, M. Spence / Foreign Affairs, July/August,
2014 // <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2014-06-04/new-world-order>